

медичної допомоги, рятувальники тощо. Одночасно проводяться негласні розшукові слідчі дії щодо виявлення місцезнаходження підозрюваного, встановлення його пособників та співучасників.

Запропоновані слідчі ситуації передбачають висунення і перевірку таких типових версій при розслідуванні терористичного акту, як:

1. Було вчинено терористичний акт із застосуванням зброї, вибуху, підпалу або іншим способом.

2. Має місце вчинення кримінального правопорушення із застосуванням зброї, вибуху, підпалу без мети порушення громадської безпеки, впливу на органи держави, залякування населення тощо. Тобто вчинено умисне вбивство або замах на вбивство- ст. 115 КК України, умисні тяжкі тілесні ушкодження – ст. 121 КК України, умисне знищення або пошкодження майна – ст. 194 КК України.

3. Має місце злочинне порушення встановлених вимог та правил, а саме: – Порушення вимог законодавства про охорону праці – ст. 271 КК України; Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою – ст. 272 КК України; Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах – ст. 273 КК України; Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки – ст. 274 КК України; Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд – ст. 275 КК України.

4. Причиною вибуху, пожеж, руйнувань є непереборна сила (стихійне лихо).

Одержано 07.10.2019

УДК 343.98

Карина Григорівна ШЕЛЕНІНА,
*ад'юнкт Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВБИВСТВ, ВЧИНЕНИХ У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Питання щодо розгляду такого елементу криміналістичної характеристики як особа злочинця досі залишається актуальним і є об'єктом пильної уваги не тільки психологів, кримінологів, юристів, а ще й криміналістів.

Вивчення особи злочинця є однією з важливих дій працівників правоохоронних органів, що в подальшому забезпечує усунення причин та умов вчинення злочинів, їх рецидивів тощо.

Вчений М. Т. Ведерніков зазначає, що особа злочинця – це конкретна особа, для якої характерні прояви її почуттів і в основних сферах діяльності будь-якої людини, і в специфічній правовій сфері при реалізації спеціального правового статусу і виконання правової соціальної ролі [1, с. 45–49]. Зрозуміло, що особа злочинця – це конкретна людина, яка проявляє певні риси свого характеру щодо себе самої та щодо суспільства. На наш погляд, дане поняття особи злочинця не повністю розкриває свою суть, мова йде про особу засудженого. Дане поняття більш вузьке, до елементу криміналістичної характеристики особи злочинця необхідно застосовувати більш ширше поняття особи злочинця.

У свою чергу, І. М. Даньшин особистість злочинця визначає як сукупність соціально-демографічних, психологічних і моральних характеристик, які тією чи іншою мірою типово притаманні людям, котрі винні в злочинній діяльності певного типу [2, с. 117–126]. Вчений опирається як на особисті якості людини, так і на соціально-демографічні. На наш погляд, це досить доречно, тому що особа може народитись з певними схильностями, які протягом життя можуть розвинути, так вона їх може здобути протягом життя в силу соціально-побутових ситуацій тощо.

На теперішній час вченими-криміналістами проведено значна кількість досліджень щодо елементу особи злочинця, які пропонували розглядати поняття цього компоненту в різних аспектах, що є, на нашу думку, вірними, але слід зауважити, що особа злочинця завжди конкретна. Але ця риса втілює в собі певні соціальні та індивідуальні якості, котрі притаманні конкретній особі, в яких створилися соціальні відносини, що мають місце в даному суспільстві. Будучи індивідуальною, кожна особа несе на собі відбиток тих суспільних умов, в яких вона живе і діє як свідомо, суспільна істота. Своєрідність особи злочинця засудженого проявляється, насамперед, у її психічному образі: характер, здібності, інтереси, установки, відношеннях, формуються і виявляються в діяльності людини.

При розслідуванні вбивства одним з перших елементів криміналістичної характеристики правоохоронними органами вивчається особа злочинця та її риси поведінки. Саме після дослідження цього компоненту можна зрозуміти що схилює таку особу на вчинення вбивства, за допомогою яких засобів та/або знарядь було вчинено такий злочин, надається можливість повно та всебічно дослідити слідову картину та саму обстановку вчиненого злочину

тощо. Після чого можна скласти більш вірогідний план щодо розслідування цього злочину, версії, обираючи тактичний прийомів для найшвидшого розслідування кримінального правопорушення.

Дослідивши слідчу практику щодо вбивств, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі, ми виділяємо такі критерії класифікації злочинців:

- 1) залежно від соціально-демографічних ознак:
 - чоловіки (54 %), жінки (38 %), неповнолітні (8 %);
 - за віковими категоріями: 14 – 25 років (22 %), 25–45 років (48%), 45–60 років (25 %), понад 60 років (5 %);
 - від рівня освіти: з початковою (30 %), середньою (25 %), вищою освітою (10 %), без освіти (35 %);
- 2) соціальне становище і роду занять: робочі (20 %), військовослужбовці (2 %), працівники сфери торгівлі (10%), безробітні (65 %), пенсіонери (3 %);
- 3) за ознаками місця проживання та тривалості проживання: житель міста (68 %), селища міського типу (10 %), села (22 %); місцевий житель (65 %), мігрант (12 %), переселенець (23 %);
- 4) за інтенсивністю і характером злочинної діяльності: повторність (55 %), рецидив (спеціальний або особливо небезпечний) (45 %), одноособово (38 %), у складі групи (62 %);
- 5) за даними про стан особи в момент вчинення злочину: під час відбування покарання у виправній установі (100 %), у стані алкогольного сп'яніння (20 %).

Наведені класифікації не є вичерпними, оскільки злочинців можна класифікувати й на інших підставах.

Слід враховувати специфіку розслідування вбивств, вчинених засудженими в місцях позбавлення волі, що виражає специфічні чинники при формуванні оперативної обстановки у виправних колоніях, психологічний стан злочинця, демонстрації волі засуджених тощо. Тобто, крім загальних обставин, що сприяють вчиненню більшості насильницьких злочинів, існують спеціальні, характерні тільки для злочинів в виправних установах.

З урахуванням вищевикладеного, можна констатувати, що особа злочинців – засуджених, які вчинили вбивство в місцях позбавлення волі, – це специфічна категорія осіб, які не мають соціального розвитку, обмежені в інтелектуальному та моральному мисленні, мають в рисі характеру дуже жорстокі вади, не мають жалю до інших людей, це люди, які не цінують взагалі життя ні інших людей ні своє. Особа злочинця є найважливішим елементом кримінальної характеристики при вчиненні вбивства засудженими в місцях позбавлення волі, який повинен обов'язково в повній мірі

розкривати свій зміст, що допоможе визначенню напряму розслідування конкретного кримінального правопорушення, організацію та планування розслідування цього злочину.

Конкретний портрет особи злочинця, який вчиняє вбивство в місцях позбавлення волі, зробити не можливо, тому що особа, яка вже знаходиться в специфічних умовах проживання: добовий режим, постійно перебуває у напрузі, необхідно здобути якийсь статус перед іншими засудженими, постійна нервозність, утримання від сексуального потягу, нав'язування думки інших засуджених тощо, вирішує вчинити нове кримінальне правопорушення, в досить специфічних умовах, де особа злочинця не почуває себе вільно, це впливає і на час, місце, обстановку вчинення цього злочину, і на слідову картину, на знаряддя та засоби вчинення злочину. Можна тільки виділити основні риси особи злочинця, який вчиняє таке кримінальне правопорушення: зухвалість, жорстокість, цинізм, неповагу до суспільства, егоїзм, холоднокрівність, відсутність належного самоконтролю, дратівливість, аморальність, схильність до насильства, відсутність жалю до потерпілого, асоціальний спосіб життя тощо.

Список бібліографічних посилань: 1. Андреев И. С., Грамович Г. И., Порубов Н. И. Криминалистика : учеб. пособие. Минск : Вышэйшая шк., 1997. 238 с. 2. Дальшин И. Н. К вопросу о личности преступника. *Проблемы социальной законности*. 1980. Вып. 6. С. 117–126.

Одержано 14.10.2019

УДК 343.98

Максим Павлович ШЕРСТЮК,

*курсант Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ;*

Микола Миколайович ЄФІМОВ,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОПИТУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНОГО ВБИВСТВА МАТІР'Ю СВОЄЇ НОВОНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ

Ведучи мову про один з різновидів навмисного вбивства, слід зазначити, що вказане кримінально каране діяння є одним з найтяжчих злочинів і має високий ступінь суспільної небезпеки. У всі